

Wyrok
Sądu Najwyższego
z dnia 6 kwietnia 2017 r.
III CSK 174/16

1. O ile prawo właściwe na podstawie art. 79 w związku z art. 103 ust. 3 pr. weksl. określa zakres zarzutów przysługujących wystawcy, indosantom i poręczycielom weksla własnego, w tym takiego, który został podpisany jako weksel *in blanco*, nie wyłączając przy tym zarzutów odwołujących się do stosunku podstawowego, o tyle samo istnienie tego stosunku i jego treść nie podlegają temu prawu. Właściwe w tym zakresie jest prawo ustalone w drodze wyboru przez strony lub w braku wyboru dokonanego przez strony prawo ustalone na podstawie normy kolizyjnej miarodajnej dla tego stosunku, i ono powinno mieć zastosowanie do oceny istnienia i treści tego stosunku, chyba że w danym przypadku w drodze wyjątku wyłącza jego zastosowanie przepis koniecznego zastosowania (co do zasady krajowy, gdy prawem właściwym jest prawo obce) lub klauzula porządku publicznego (w razie właściwości prawa obcego).
2. Choć prawo właściwe dla umowy pożyczki jest co do zasady stosowane w odniesieniu do wszystkich roszczeń i obowiązków stron tej umowy, to w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie do określonych kwestii wchodzących w zakres treści umowy pożyczki, zamiast właściwego obcego prawa, polskiego przepisu należącego do kategorii przepisów koniecznego zastosowania, nazywanych w Polsce zarówno w tekstach aktów prawnych, jaki i w tekstach piśmiennictwa, niezbyt fortunnie, "przepisami wymuszającymi swoje zastosowanie".
3. Przepisy polskiego kodeksu cywilnego o odsetkach maksymalnych (art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ i art. 481 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c.) należą do kategorii przepisów koniecznego stosowania (wymuszających swoją właściwość).

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski.

Sędziowie SN: Kazimierz Zawada (spr.), Paweł Grzegorzcyk.

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa R. s.r.o. z siedzibą w C. przeciwko R. S. i M. S. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 kwietnia 2017 r., skargi kasacyjnej pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 13 listopada 2015 r., sygn. akt I ACa (...), uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 marca 2015 r., I C (...), oraz orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

R. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością prawa czeskiego (s.r.o.), której siedzibą jest C., pozwała R. S. i M. S. o zapłatę solidarnie na podstawie załączonego weksla kwoty 159.386,30 zł z odsetkami ustawowymi od 19 grudnia 2012 r.

R. S. zawarł ze stroną powodową w dniu 13 lutego 2012 r. umowę pożyczki w kwocie 800.000 zł. Strony łączyły kontakty gospodarcze. Zwrot przez pozwanego pożyczonej kwoty wraz z odsetkami umownymi od kapitału w wysokości 12% w skali roku miał nastąpić w dniu 29 lutego 2012 r. W umowie zastrzeżono na wypadek niezwrócenia pożyczki w terminie karę

umowną w wysokości 0,1% pożyczonej sumy dziennie, poczynając od 1 marca 2012 r. Zwrot pożyczki zabezpieczał weksel własny in blanco wystawiony przez pożyczkobiorcę, a poręczony przez jego żonę, M. S. Na wypadek zwłoki w zwrocie pożyczonej sumy powodowa spółka została upoważniona przez pozwanego w deklaracji wekslowej do uzupełnienia weksla in blanco na kwotę zobowiązania głównego wraz z odsetkami kapitałowymi i karą umowną oraz odsetkami za opóźnienie, płatną na rzecz powodowej spółki. Umowę pożyczki strony poddały prawu czeskiemu. Zarazem zastrzegły, że niezależnie od tego, w odniesieniu do weksla właściwe jest, wobec wystawienia go w Polsce, prawo polskie, a rozpoznanie ewentualnych "sporów z weksla" należy do sądów polskich.

Pozwany zwrócił powodowej spółce kwotę 800.000 zł w dniu 8 sierpnia 2012 r. Następnie spółka ta wypełniła weksel in blanco i powiadomiła o tym pozwanym pismem z dnia 29 listopada 2012 r. Jako płatną na jej rzecz sumę wekslową wpisała kwotę 159.386,30 zł, a jako termin płatności weksla - dzień 18 grudnia 2012 r. Pozostałe elementy treści uzupełnionego weksla to: miejsce wystawienia - C., data wystawienia - 1 marca 2012 r., miejsce płatności - K. Na wpisaną sumę wekslową składały się: odsetki umowne od kapitału w wysokości 12% w skali roku za okres od 13 lutego do 29 lutego 2012 r. (4.208,22 zł), odsetki ustawowe za opóźnienie, według obowiązującej w prawie czeskim stopy 7,75% w skali roku, za okres od 1 marca 2012 r. do 8 sierpnia 2012 r. (27.178, 08 zł), kara umowna w wysokości 0,1% dziennie od 800.000 zł za okres od 1 marca 2012 r. do 8 sierpnia 2012 r. (128.000 zł).

Wyrokiem z dnia 18 marca 2015 r. Sąd Okręgowy zasądził od pozwanym solidarnie kwotę 31.386,30 zł, odpowiadającą sumie odsetek kapitałowych i odsetek za opóźnienie. Co do pozostałej części dochodzonej sumy, tj. co do kwoty

128.000 zł, równej zastrzeżonej karze umownej, powództwo oddalił. Wyjaśnił, że prawu polskiemu podlegały tylko stosunki prawnoweksłowe, natomiast co do zabezpieczonego wekslem zobowiązania wynikającego z umowy pożyczki, leżącego u podstaw wystawienia weksla i poręczenia wekslowego, właściwe było prawo czeskie. Prawo to wprawdzie dopuszcza zastrzeżenie kary umownej także za nienależyte wykonanie zobowiązania do świadczenia pieniężnego (§ 544 i § 545 obowiązującego w czasie zawarcia umowy pożyczki k.c. czeskiego - ustawy nr 40/1964), ale w sprawie zastrzeżona kara jest rażąco wygórowana, a w takiej sytuacji, prawo czeskie pozwala odmówić zasądzenia zastrzeżonej kary (§ 3 i § 39 k.c. czeskiego i § 301 k.h. czeskiego - ustawy nr 513/1991). Apelację wniosła tylko strona powodowa. Wyrok Sądu Okręgowego w części zasądzającej od pozwanym kwotę 31.386,30 zł stał się zatem prawomocny.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 13 listopada 2015 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego przez zasądzenie od pozwanym solidarnie sumy 128.000 zł, ponad już zasądzoną od nich kwotę 31.386,30 zł, i przez odmienne rozstrzygnięcie o kosztach. Sąd Apelacyjny, odwołując się do poglądów Sądu Najwyższego Republiki Czeskiej (wyrażonych w wyrokach z 25 listopada 2009 r., 33 Cdo 1682/2007, i 19 lutego 2014 r., 26 Cdo 203/2014), uznał, że zastrzeżona w rozpoznawanej sprawie kara umowna nie naruszała dobrych obyczajów, gdyż uwzględniając łączące strony stosunki biznesowe, wysokość pożyczki, krótki termin zwrotu i brak zabezpieczenia rzeczowego, była ona adekwatna do celu jej zastrzeżenia: zmobilizowania pozwanego do terminowego zwrotu udzielonej pożyczki.

Pozwani twierdząc, że zaskarżają wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, w rzeczywistości jednak zaskarżając go, jak wynika z wniosków kasacyjnych (pkt 3 na s. (...)) i motywów

podstaw kasacyjnych, jedynie w części uwzględniającej apelację strony powodowej, zarzucili wyrokowi Sądu Apelacyjnego naruszenie art. 382 i art. 1143 § 1 k.p.c., art. 79 w związku z art. 103 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2016.160 - dalej: pr. weksl.), naruszenie art. 65 k.c. oraz naruszenie art. 10p. weksl. Ponadto, na wypadek nieuwzględnienia żadnego z wyżej wymienionych zarzutów podnieśli "z ostrożności procesowej" zarzuty naruszenia § 3 w związku z § 39 i § 544 k.c. czeskiego oraz § 301 k.h. czeskiego.

Istotą skargi kasacyjnej w zakresie obejmującym pierwszą grupę zarzutów są twierdzenia, że właściwość prawa polskiego na podstawie art. 79 w związku z art. 103 pr. weksl. do oceny skutków zobowiązań wekslowych pozwanych obejmuje także ocenę wynikającego z umowy pożyczki stosunku podstawowego względem tych zobowiązań; dlatego o skuteczności kary umownej zastrzeżonej w umowie pożyczki powinno decydować nie prawo czeskie, lecz prawo polskie - jako właściwe także w tym zakresie. Istotą zarzutów ewentualnych jest natomiast negacja braku podstaw do uznania w świetle prawa czeskiego zastrzeżonej kary umownej za nadmiernie wygórowaną.

Prokurator Generalny, zajmując stanowisko w sprawie na podstawie art. 398⁸ § 1 k.p.c., wyraził pogląd, że skarga kasacyjna powinna zostać uwzględniona. Opowiedział się w przesłanym piśmie, podobnie jak pozwani, za przyjęciem "w realiach faktycznych sprawy" właściwości prawa polskiego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, jednak z zasadniczo innych motywów niż w niej przytoczone.

Cechą zobowiązań wekslowych jest to, że z ich treści nie wynika przyczyna, dla której są zaciągane. Przyczyna ta tkwi w stosunku prawnym leżącym u podstaw zaciągnięcia zobowiązania wekslowego, czyli w tzw. stosunku podstawowym względem danego stosunku wekslowego. W niektórych ustawodawstwach - a mianowicie w prawie francuskim i ustawodawstwach pozostających w sferze oddziaływania prawa francuskiego - związek stosunku wekslowego z pozawekslowym stosunkiem podstawowym ujmuje się w ramach konstrukcji "pokrycia wekslowego". Zgodnie z tą konstrukcją, wystawienie oraz przeniesienie weksla trasowanego łączy się z nabyciem "prawa do pokrycia", czyli z nabyciem wierzytelności ze stosunku pozawekslowego. Innym ustawodawstwom, do których należy prawo polskie, taka konstrukcja jest nieznaną. Związek między stosunkiem wekslowym i pozawekslowym stosunkiem podstawowym znajduje wyraz jedynie w możliwości bronięcia się dłużnika wekslowego w zakresie dopuszczonym przez prawo wekslowe za pomocą zarzutów odwołujących się do pozawekslowego stosunku podstawowego; w niektórych sytuacjach możliwość podnoszenia takich zarzutów przez dłużnika wekslowego jest znacznie ograniczona w interesie bezpieczeństwa obrotu prawnego (art. 10 i 17 pr. weksl.).

W art. 16 załącznika II do Konwencji w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych, podpisanej w Genewie dnia 7 czerwca 1930 r. (Dz. U. z 1937 r. Nr 16, poz. 175), wyjaśniono, że kwestia, czy wystawca ma obowiązek dostarczyć pokrycia w terminie płatności i czy posiadacz ma prawa specjalne do tego pokrycia, pozostaje poza stanowiącą załącznik I ustawą jednolitą, której przepisy zostały inkorporowane do prawa polskiego ustawą z dnia 28 kwietnia 1936 r., normującą prawo wekslowe; to samo dotyczy

wszystkich innych kwestii odnoszących się do stosunku, na którego podstawie wystawiono weksel.

Zastrzeżenie stron umowy pożyczki, że wybór prawa czeskiego nie dotyczy weksła i dla weksła właściwe jest prawo polskie, nie stanowiło wyboru prawa polskiego w odniesieniu do zobowiązań wekslowych, a jedynie wyraz przekonania o właściwości w takim razie prawa polskiego w stosunku do tych zobowiązań na podstawie miarodajnej normy kolizyjnej. To zwalniało od konieczności oceny dopuszczalności wyboru prawa dla tych zobowiązań na gruncie obowiązującego w Polsce stanu prawnego (z jednej strony, możliwości dokonania wyboru prawa tylko w przypadkach prawem przewidzianych, a z drugiej strony, braku normy międzynarodowego prawa wekslowego dopuszczającej wybór prawa i niestosowania się rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady/WE/nr 593/2008, Dz. U. U.E.L.2008.177.6 - dalej: rozporządzenie rzymskie I, zgodnie z art. 1 ust. 1 lit d tego rozporządzenia do zobowiązań wynikających z weksła - przy istnieniu zarazem jednak regulacji zawartych w art. 28 ust. 2 i art. 31 p.p.m.). Zasadnie sądy meriti oparły ustalenie prawa właściwego dla zobowiązań wekslowych pozwanych na podstawie art. 79 w związku z art. 103 ust. 1 pr. weksl. Przepis ten powieliła treść art. 4 Konwencji o uregulowaniu pewnych kolizji ustaw w przedmiocie weksli trasowanych i własnych, podpisanej w Genewie dnia 7 czerwca 1930 r. (Dz. U. z 1937 r. Nr 26, poz. 177), choć konwencja ta nie wymagała inkorporacji jej przepisów do ustawy krajowej.

Zgodnie z art. 79 w związku z art. 103 ust. 1 pr. weksl., skutki zobowiązania wystawcy weksła własnego określa prawo miejsca płatności weksła, a skutki zobowiązań innych osób podpisanych na takim wekslu, tj. indosantów i poręczycieli za indosantów oraz poręczycieli za wystawę - prawo państwa, w którym osoby te złożyły podpisy (chodzi o miejsce rzeczywistego złożenia podpisu). Prawu właściwemu na podstawie art. 79 w związku z art. 103 ust. 1 pr. weksl. podlegają w szczególności rodzaj i zakres odpowiedzialności wekslowej, dopuszczalność określonych zarzutów wobec posiadacza weksła, przesłanki odpowiedzialności, z wyjątkiem tych przesłanek, których dotyczą przepisy szczególne, jak art. 77 pr. weksl. - co do zdolności i art. 78 - co do formy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 lutego 2005 r., III CK 304/04).

O ile prawo właściwe na podstawie art. 79 w związku z art. 103 ust. 3 pr. weksl. określa zakres zarzutów przysługujących wystawcy, indosantom i poręczycielom weksła własnego, w tym takiego, który został podpisany jako weksel in blanco, nie wyłączając przy tym zarzutów odwołujących się do stosunku podstawowego, o tyle samo istnienie tego stosunku i jego treść nie podlegają temu prawu. Właściwe w tym zakresie jest prawo ustalone w drodze wyboru przez strony lub w braku wyboru dokonanego przez strony prawo ustalone na podstawie normy kolizyjnej miarodajnej dla tego stosunku, i ono powinno mieć zastosowanie do oceny istnienia i treści tego stosunku, chyba że w danym przypadku w drodze wyjątku wyłącza jego zastosowanie przepis koniecznego zastosowania (co do zasady krajowy, gdy prawem właściwym jest prawo obce) lub klauzula porządku publicznego (w razie właściwości prawa obcego).

W rozpoznawanej sprawie prawu właściwemu na podstawie art. 79 pr. weksl. w odniesieniu do skutków zobowiązań wekslowych obojga pozwanych - którym jest prawo polskie - podlega więc, m.in. ocena dopuszczalności zastosowania weksła in blanco (niezpełnego), przesłanek zaciągnięcia zobowiązania wekslowego przez złożenie podpisu na wekslu niezpełnym, zakresu tego zobowiązania i zarzutów, za pomocą których może się bronić wobec posiadacza weksła uzupełnionego ten, kto podpisał się na wekslu in blanco. Nie

podlega natomiast temu prawu ocena istnienia i treści upoważnienia do uzupełnienia weksła in blanco oraz istnienia i treści stosunku prawnego, w związku z którym weksel in blanco został wydany (tj. stosunku podstawowego względem stosunku wyrażonego w wekslu po jego uzupełnieniu). Odmienny pogląd skarżących i Prokuratora Generalnego jest nietrafny.

Kwestie istnienia i treści upoważnienia do uzupełnienia weksła in blanco oraz istnienia i treści stosunku prawnego, w związku z którym weksel in blanco został wydany, nie podlegają także prawu wskazanemu na podstawie art. 81 pr. weksl. którym w okolicznościach sprawy byłoby również prawo polskie. Przepis ten, stanowiący, że prawo miejsca wystawienia weksła rozstrzyga o tym, czy posiadacz weksła trasowanego nabywa wierzytelność, która była podstawą wystawienia weksła, dotyczy tylko wspomnianego wyżej "pokrycia" w rozumieniu prawa francuskiego i odnosi się wyłącznie do weksła trasowanego (zob. art. 103 ust. 1 pr. weksl. i art. 6 Konwencji o uregulowaniu pewnych kolizji ustaw w przedmiocie weksli trasowanych i własnych), a w rozpoznawanej sprawie, ani jedno, ani drugie nie wchodzi w grę.

W sprawie prawem właściwym do oceny istnienia i treści upoważnienia do uzupełnienia weksła in blanco oraz istnienia i treści stosunku prawnego, w związku z którym weksel in blanco został wydany, jest - jak trafnie przyjęto w zaskarżonym wyroku - wybrane przez strony umowy pożyczki prawo czeskie (zob. art. 3 ust. 1 rozporządzenia rzymskiego I). Choć deklaracja wekslowa została podpisana tylko przez stronę powodową i pozwanego, nie ulega wątpliwości w okolicznościach sprawy, że także pozwana upoważniła stronę powodową do uzupełnienia weksła in blanco zgodnie z tą deklaracją (por. w związku z tym np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 101/06, i 21 czerwca 2007 r., IV CSK 92/07).

Właściwe w sprawie we wskazanym zakresie, na podstawie art. 79 pr. weksl., prawo polskie, inaczej niż niektóre inne systemy prawne, dopuszcza stosowanie weksła in blanco. Wynika to z art. 10 pr. weksl. Zgodnie z regulacją zawartą w tym przepisie, zobowiązanie osoby, która złożyła podpis na wekslu in blanco, powstaje o tyle tylko, o ile uzupełnienia tego weksła dokonała osoba upoważniona do tego, i tylko w takim zakresie, w jakim treść uzupełnienia pokrywa się z treścią upoważnienia. Osoba, która wręczyła weksel in blanco, może zatem zarzucić jego odbiorcy niepowstanie jej zobowiązania wekslowego ze względu na wypełnienie tego weksła przez odbiorcę niezgodnie z udzielonym upoważnieniem (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2008 r., I CSK 548/07, i 9 września 2010 r., I CSK 641/09). Przewidziane w art. 10 pr. weksl. ograniczenie możliwości podniesienia tego rodzaju zarzutu wobec posiadacza weksła, który go nabył w drodze indosu po uzupełnieniu przez odbiorcę, może być tu pominięte, jako nieaktualne w sprawie, dlatego że weksel wystawiony przez pozwanego nie był przedmiotem obrotu.

Zasadność dochodzonego żądania zapłaty kwoty 159.386,30 zł na podstawie dołączonego do pozwu weksła zależała zatem, w świetle art. 10 pr. weksl., od zgodności wypełnienia weksła in blanco na tę kwotę z upoważnieniem udzielonym powodowej spółce przez pozwanych, a ta zgodność - z kolei od istnienia zobowiązania pozwanego w tej kwocie wobec powodowej spółki, wynikającego z umowy pożyczki zabezpieczonej wekslem in blanco. Na obecnym etapie postępowania chodzi jedynie o istnienie tego zobowiązania w zakresie obejmującym część dochodzonej kwoty, która wskazana została jako należna stronie powodowej tytułem kary umownej zastrzeżonej w umowie pożyczki. Jak wiadomo, wbrew twierdzeniom skarżących i stanowisku zajętemu przez Prokuratora Generalnego, prawem właściwym w sprawie dla pożyczki jest prawo czeskie.

Choć prawo właściwe dla umowy pożyczki jest co do zasady stosowane w odniesieniu do wszystkich roszczeń i obowiązków stron tej umowy, to w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie do określonych kwestii wchodzących w zakres treści umowy pożyczki, zamiast właściwego obcego prawa, polskiego przepisu należącego do kategorii przepisów koniecznego zastosowania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2003 r., III CK 80/02, i 11 lutego 2005 r., III CK 304/04), nazywanych w Polsce zarówno w tekstach aktów prawnych, jaki i w tekstach piśmiennictwa, niezbyt fortunnie, "przepisami wymuszającymi swoje zastosowanie". Według art. 9 rozporządzenia rzymskiego I, przepisy wymuszające swoje zastosowanie to przepisy, których przestrzeganie uważane jest przez państwo za tak istotny element ochrony jego interesów publicznych, takich jak organizacja polityczna, społeczna lub gospodarcza, że znajdują one zastosowanie do stanów faktycznych objętych ich zakresem bez względu na to, jakie prawo jest właściwe dla umowy zgodnie z tym rozporządzeniem (ust. 1); rozporządzenie to nie sprzeciwia stosowaniu przepisów państwa sądu orzekającego wymuszających swoje zastosowanie (ust. 2).

Do kategorii przepisów koniecznego zastosowania, czyli innymi słowy przepisów wymuszających swoje zastosowanie, zalicza się m.in.: przepisy art. 481 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. - obowiązujące od 1 stycznia 2016 r. - oraz przepisy art. 359 § 21, § 22 i § 23 k.c., z których § 2¹ w obecnym brzmieniu obowiązuje od 1 stycznia 2016 r. Artykuł 481 § 2¹ k.c. określa odsetki maksymalne za opóźnienie, zaś § 2² stanowi, że jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie, a § 2³

- iż postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych za opóźnienie, także w przypadku dokonania wyboru prawa obcego; w takim przypadku stosuje się przepisy ustawy. Podobnie art. 359 § 2¹ k.c. określa odsetki maksymalne (umowne od kapitału), § 2² stanowi, że jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne, a § 2³ - iż postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego; w takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

Jak widać, przepisy art. 481 § 2³ i art. 359 § 2³ k.c. ograniczają zastosowanie prawa obcego. Mimo iż strony mogą wybrać prawo właściwe, ustalenie przez strony w umowie odsetek za opóźnienie lub odsetek od kapitału w wysokości wyższej od odsetek maksymalnych według prawa polskiego nie odniesie skutku na obszarze Polski, choćby wysokość ustalonych odsetek była zgodna z wybranym prawem obcym. W takim razie sąd polski obliczy należne odsetki na podstawie prawa polskiego w wysokości maksymalnie dopuszczalnej. Artykuł 481 § 2³ i art. 359 § 2³ k.c. wyraźnie więc nadają przytoczonym regulacjom dotyczącym odsetek maksymalnych charakter przepisów koniecznego zastosowania; przy czym jedne z tych regulacji dotyczą niewątpliwie tylko umownych odsetek za opóźnienie (art. 481 § 21, § 22 i § 23 k.c.), a drugie - tylko umownych odsetek kapitałowych (art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c.).

W czasie zawarcia objętej sporem umowy i wypełnienia weksla obowiązywały jednak jedynie przepisy art. 359 § 21, § 22 i § 23 k.c., tylko zatem ich zastosowanie można w sprawie rozważać - przy czym przepisu § 2¹ oczywiście tylko w pierwotnym brzmieniu; różnica między jego dawnym a obecnym brzmieniem dotyczy sposobu określenia maksymalnej wysokości odsetek - górny pułap dopuszczalnych odsetek według pierwotnego brzmienia był dość wysoki.

Na wyłaniające się pytanie, czy przepisy art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. w pierwotnym brzmieniu powinny mieć zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, należy udzielić odpowiedzi pozytywnej. Zastosowaniu tych przepisów w sprawie nie sprzeciwia się ani to, że przepisy te przeciwdziałają zastrzeganiu odsetek nadmiernych, a w sprawie chodzi nie o bezskuteczność klauzuli ustalającej odsetki, lecz klauzuli zastrzegającej karę umowną, ani też to, iż obecnie przepisy art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. dotyczą tylko umownych odsetek kapitałowych, co mogłoby sugerować, że także wcześniej, przed 1 stycznia 2016 r., miały one zastosowanie tylko do umownych odsetek kapitałowych - a w sprawie chodzi o umowne odsetki za opóźnienie.

Zastrzeżona na podstawie prawa czeskiego kara umowna za nieterminowe wywiązanie się z zobowiązania do spełnienia świadczenia pieniężnego niewątpliwie odpowiada funkcjonalnie odsetkom umownym za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego. Regulacja prawna przeciwdziałająca zastrzeganiu odsetek powyżej określonej wysokości za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego i ograniczająca w związku z tym także skuteczność klauzul zastrzegających takie odsetki na podstawie wybranego prawa obcego, ma sens tylko wtedy, gdy obejmuje również wszystkie klauzule o funkcji zbieżnej z klauzulami zastrzegającymi odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego. W obrocie prawnym z zagranicą o ekwiwalentności instytucji prawnych wywodzących się z różnych ustawodawstw powinna rozstrzygać funkcja instytucji, a nie jej nazwa.

Przed wejściem w życie art. 481 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. umowne określenie odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego należało traktować jako zastrzeżenie odsetek "wynikających z czynności prawnej" w rozumieniu art. 359 § 21, § 22 i § 23 k.c., a zatem jako klauzulę, która podlegała tym przepisom

(por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010 r., IV CSK 370/09). Ustanowienie obok art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. przepisów art. 481 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. o zasadniczo zbieżnej z nimi treści miało m.in. na celu usunięcie podnoszonych w niektórych wypowiedziach piśmiennictwa wątpliwości co do dopuszczalności stosowania wcześniej art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. także do umownych odsetek za opóźnienie. Wobec tego ustanowienie art. 481 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. nie daje podstaw do wnioskowania a contrario, że wcześniej przepisy art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. nie mogły być stosowane do umownych odsetek za opóźnienie. Przeciwnie, stanowi potwierdzenie wykładni dopuszczającej stosowanie wcześniej tych przepisów także do umownych odsetek za opóźnienie.

W rezultacie rozstrzygnięcie w sprawie o rozmiarze zobowiązania pozwanego wyznaczającym kwotę, na którą weksel mógł być wypełniony, wymagało zastosowania art. 359 § 2¹, § 2² i § 2³ k.c. Należna stronie powodowej łączna kwota z tytułu odsetek za opóźnienie i kary umownej nie może przewyższyć kwoty odsetek maksymalnych obliczonych zgodnie z art. 359 § 2¹ k.c. w pierwotnym brzmieniu. Stosowanie się tych przepisów w sprawie jako przepisów koniecznego zastosowania czyniło zbędnym badanie skuteczności zastrzeżonej kary umownej w świetle prawa czeskiego.

Niezastosowanie tych przepisów w ramach wymaganej przez art. 10 pr. weksl. oceny zgodności wypełnienia weksla in blanco z upoważnieniem do jego uzupełnienia stanowiło naruszenie objętego zarzutami kasacyjnymi art. 10 pr. weksl.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. jak w sentencji.

